

Agro Tourism Programs and Activities in Pipun Chawang and Chang Klang District Nakhon Si Thammarat Province

Piya Pechsong¹

Kiatkagon Chairat^{2*}

Mantana Daengphet³, Sopispilai Thongsai⁴

Received: 13/09/2024, Revised: 12/03/2025, Accepted: 21/03/2025

Abstract

The objective is to 1) study appropriate forms and activities for agro-tourism. 2) Expectations and satisfaction for agro-tourism. Using a mixed-method Research approach with a questionnaire on expectations and satisfaction of 400 tourists and focus groups, from representatives of the agricultural professional group, community leaders, and government agency representatives totaling 75 people. Results of the study on appropriate formats and activities, using data from a survey of tourist expectations and satisfaction, and data from focus group discussions. is the integration between agro-tourism and religious and faith sites, historical sites, and natural resources to meet the needs of tourism, relaxation, and local food menus along with participatory activities in developing a one-day tour in 3 routes: 1) “One-day trip to Suan Kan” route, integration between agro-tourism with religious places. 2) Mhoung rae pra wattt satt tham ma chat pen ji” route, integration between agro-tourism with historical places and natural locations. 3) “Krab luang Pu Imm lao rim Khao” route, integration between agro-tourism with historical places and natural locations.

Keywords: Agro Tourism, Community Tourism

¹ Faculty of Management Technology, Rajamangala University of Technology Srivijaya, E-mail: piya.pe@rmutsv.ac.th

² Faculty of Management Technology, Rajamangala University of Technology Srivijaya,
E-mail: kiatkagon.c@rmutsv.ac.th

³ Faculty of Management Technology, Rajamangala University of Technology Srivijaya,
E-mail: mantana.d@rmutsv.ac.th

⁴ Faculty of Management Technology, Rajamangala University of Technology Srivijaya,
E-mail: sopispilai.t@rmutsv.ac.th

* Corresponding Author, E-mail: kiatkagon.c@rmutsv.ac.th

โปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร พื้นที่อำเภอพิบูล อำเภอฉวาง และอำเภอข้างกลาง จังหวัดนครราชสีมา

ปิยะ เพชรสงค์¹

เกียรติขจร ไชยรัตน์^{2*}

มณฑนา แดงเพชร³ และโสพิศพิไล ทองใส⁴

วันรับบทความ: 13/09/2567, วันแก้ไขบทความ: 12/03/2568, วันตอบรับบทความ: 21/03/2568

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารูปแบบและกิจกรรมที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 2) ศึกษาความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงผสมผสาน ทำแบบสอบถามความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว จำนวน 400 ราย และการสนทนากลุ่ม ผู้แทนกลุ่มวิชาชีพเกษตรกรรม ผู้นำชุมชน ผู้แทนหน่วยงานราชการ จำนวน 75 ราย ผลการศึกษารูปแบบและกิจกรรมที่เหมาะสม โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวร่วมกับการจัดเวทีเสวนา คือ บูรณาการระหว่างการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกับสถานที่ทางศาสนาและศรัทธา สถานที่ทางประวัติศาสตร์ แหล่งธรรมชาติ เพื่อตอบสนองความต้องการด้านการท่องเที่ยว การพักผ่อน และเมนูอาหารท้องถิ่น พร้อมกิจกรรมที่ทำร่วมกันในพื้นที่เพื่อพัฒนาเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวแบบวันเดียวไป-กลับ ใน 3 เส้นทางคือ 1) เส้นทาง “วันเดียวเที่ยวสวนซัน” โดยบูรณาการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกับสถานที่ทางศาสนา 2) เส้นทาง “เหมืองแร่ประวัติศาสตร์ ธรรมชาติเป็นใจ” โดยบูรณาการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และธรรมชาติ 3) เส้นทาง “กราบหลวงพ่ออิม เล่าริมเขาหลวง” โดยบูรณาการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และธรรมชาติ

คำสำคัญ: ท่องเที่ยวเชิงเกษตร, ท่องเที่ยวชุมชน

¹ คณะเทคโนโลยีการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย อีเมลล์ : piya.pe@rmutsv.ac.th

² คณะเทคโนโลยีการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย อีเมลล์ : kiatkagon.c@rmutsv.ac.th

³ คณะเทคโนโลยีการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย อีเมลล์ : mantana.d@rmutsv.ac.th

⁴ คณะเทคโนโลยีการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย อีเมลล์ : sopispilai.t@rmutsv.ac.th

* Corresponding Author อีเมลล์ : kiatkagon.c@rmutsv.ac.th

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นหนึ่งในเมืองที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานและมีแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมากกระจายอยู่ทุกอำเภอ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในพื้นที่ชายทะเลต่อเนื่องมายังแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์พระธาตุเมืองคอน จากสถิตินักท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2563 (แผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ. 2564-2570) จากสถิตินักท่องเที่ยวปี 2562 มีจำนวนนักท่องเที่ยว 3,808,253 คน เป็นชาวไทยร้อยละ 97.77 และชาวต่างประเทศ ร้อยละ 2.23 มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในพื้นที่ 2,233.03 บาทต่อคนต่อวัน แหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวเดินทาง ประเภทหาดทรายชายทะเล ได้แก่ ทะเลขนอม สีชล ท่าศาลา วิถีชีวิตลุ่มน้ำ ได้แก่ ลุ่มน้ำปากพนัง ป่าชายเลน ป่าพรุควนเคร็ง, ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ได้แก่ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร พิพิธภัณฑ์เมือง การแกะหนังตะลุง นิเวศป่าเขา ได้แก่ เทือกเขาหลวง ทะเลหมอกกรุงชิง ซึ่งเป็นพื้นที่ฝั่งตะวันออกของเทือกเขาหลวง ส่วนพื้นที่ฝั่งตะวันตกของเทือกเขาหลวงซึ่งประกอบด้วยอำเภอที่มีเขตแดนติดกับแนวเทือกเขาหลวง 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอพิปูน อำเภอฉวาง และอำเภอช้างกลาง โดยใช้เส้นทางถนนหมายเลข 4015 เป็นเส้นทางหลักในการเดินทางเชื่อมต่อจากอำเภอลานสกา หรือทางรถไฟที่มีสถานีฉวาง สถานีคลองจันดี สถานีหลักช้าง มีลักษณะทางภูมิประเทศและสถานที่ท่องเที่ยวในรูปแบบ นิเวศป่าเขา ได้แก่ อุทยานแห่งชาติเทือกเขาหลวง (เช่น น้ำตก บ่อน้ำร้อน) รูปแบบวิถีชีวิตการเกษตร ได้แก่ กลุ่มเกษตรแปลงใหญ่ (เช่น ทูเรียม มังคุด) กลุ่มอาชีพเกษตรกร (เช่น กลุ่มผึ้งโพรงไทย กลุ่มสมุนไพร) สถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เขาตุนย์ และเป็นที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ได้แก่ วัดที่พ่อท่านคล้าย วาจาสิทธิ์สร้าง (วันเดียวทำบุญได้ 9 วัดที่พ่อท่านสร้าง) มีความพร้อมในด้านร้านอาหาร ที่พัก แต่ได้รับความนิยมในการท่องเที่ยวน้อยกว่าแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อื่น ๆ ของจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อให้สอดคล้องกับกลยุทธ์/แนวทางการพัฒนา ของจังหวัดนครศรีธรรมราช (แผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ. 2565-2570) ทั้งในส่วนของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและการยกระดับกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวตามศักยภาพพื้นฐานของทรัพยากรการท่องเที่ยวร่วมกับภูมิปัญญาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพ และเป็นการสร้างโอกาสในการสร้างอาชีพ เพิ่มรายได้ที่ส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจในภาพรวมตามเป้าหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครศรีธรรมราชในภาพรวม

จังหวัดนครศรีธรรมราช กำหนดวิสัยทัศน์ “นครแห่งอารยธรรม น่านู่นาเที่ยว การเกษตรและอุตสาหกรรมยั่งยืน” ในการพัฒนา (ยุทธศาสตร์จังหวัด พ.ศ.2565) โดยเฉพาะคำมุ่งเน้น “การเกษตรและอุตสาหกรรม” ที่มุ่งในมีฐานเศรษฐกิจเข้มแข็งภายในจังหวัด เป็นแหล่งการผลิตทางการเกษตรที่มีความสมดุลของระบบนิเวศ รวมถึงเศรษฐกิจเติบโตจากการท่องเที่ยว เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ และยังกำหนดประเด็นการพัฒนาจังหวัดในข้อ การพัฒนาการท่องเที่ยวบนพื้นฐานธรรมะ ธรรมชาติ และศิลปวัฒนธรรม โดยให้แหล่งท่องเที่ยวได้รับการพัฒนาให้ได้มาตรฐานเป็นหนึ่งในวัตถุประสงค์ของการพัฒนาที่ต้องสอดคล้องกับความต้องการและสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวทั้งด้านของโปรแกรมและกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว ที่สามารถตอบรับกับความต้องการของนักท่องเที่ยวรวมถึงการสร้างจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวและใช้เวลาเพิ่มมากขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมน้อยกว่าแหล่งท่องเที่ยว

หลักในจังหวัด อันได้แก่ พื้นที่อำเภอพิบูลย์ อำเภอดง และอำเภอช้างกลาง ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้กลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ที่มีรายได้เพิ่มขึ้นผ่านกิจกรรมต่าง ๆ และช่วยสนับสนุนการผลิตทางการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมถึงเป็นแหล่งเรียนรู้และเสริมสร้างประสบการณ์เกี่ยวกับการเกษตรให้นักท่องเที่ยว ซึ่งไม่เคยมีการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเกิดขึ้นในพื้นที่ (มีเพียงการเดินทางเข้ามาเพื่อศึกษาดูงาน) ด้วยเหตุดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงให้ความสนใจทำการศึกษาวิจัยโปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร พื้นที่อำเภอพิบูลย์ อำเภอดง และอำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภออำเภอพิบูลย์ อำเภอดง อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช
- 2) เพื่อศึกษารูปแบบและกิจกรรมที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่อำเภอพิบูลย์ อำเภอดง อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร

ขอบเขตด้านประชากรเชิงปริมาณ คือ กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวใน ณ สถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งมีอายุมากกว่า 20 ปี เนื่องจากไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ผู้วิจัยจึงได้คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร W. G. Cochran (1953, อ้างถึงใน ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2557) จำนวน 385 คน ซึ่งผู้วิจัยได้เพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็น 400 คน โดยใช้การกำหนดตัวอย่างประชากรแบบไม่ทราบจำนวนทั้งหมด และใช้การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ จากนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ทั้ง 3 อำเภอ

ขอบเขตด้านประชากรเชิงคุณภาพ ได้แก่ ตัวแทนที่เข้าร่วมเสวนา จำนวน 75 คน โดยแบ่งการจัดเวทีเสวนาเป็น 3 พื้นที่ โดยมีตัวแทนจากกลุ่มอาชีพเกษตรกร พื้นที่ละ 10 คน รวม 30 คน (เลือกแบบเจาะจงจากผู้ที่ยังดำรงตำแหน่งประธาน รองประธาน) ตัวแทนจากชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรพื้นที่ละ 5 คน รวม 15 คน (จากการเชิญชวนเข้าร่วมแบบสมัครใจ) ตัวแทนจากผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวพื้นที่ละ 5 คน รวม 15 คน (โดยให้ผู้ประกอบการในพื้นที่เป็นผู้เสนอชื่อ) ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวพื้นที่ละ 6 คน รวม 12 คน (โดยการทำหนังสือเชิญชวนจากท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด พัฒนาชุมชน ตำรวจ) และผู้ที่มีความรู้ด้านประวัติศาสตร์ชุมชนในพื้นที่พื้นที่ละ 1 คน รวม 3 คน

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยในครั้งนี้ใช้แนวคิดและทฤษฎีความพึงพอใจ แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร เพื่อให้ได้โปรแกรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่

แนวคิดความพึงพอใจ

บัณฑิต ผังนิรันดร์ (2548) ความพึงพอใจ หมายถึง ความพึงพอใจที่ผู้บริโภคได้รับจากการบริโภคสินค้าและบริการต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความจำเป็นหรือความต้องการของผู้บริโภค เพื่อรับรู้ระดับความรู้สึกเชิงบวกหรือเชิงลบของนักท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจากการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ อันส่งผลต่อการกลับเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่

แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน หรือ การท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชน ภายใต้ความพร้อมอย่างน้อย 4 เรื่อง (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว, ม.ป.ป) ได้แก่ 1) โปรแกรม / กิจกรรมการท่องเที่ยว 2) บริการด้านการท่องเที่ยว 3) สิ่งอำนวยความสะดวก 4) ระบบการบริหารจัดการ ที่ต้องมีความพร้อมทั้งภายในชุมชนและยังสามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชนและสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยวทั้งด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านเศรษฐกิจ อันเป็นปัจจัยพื้นฐาน

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

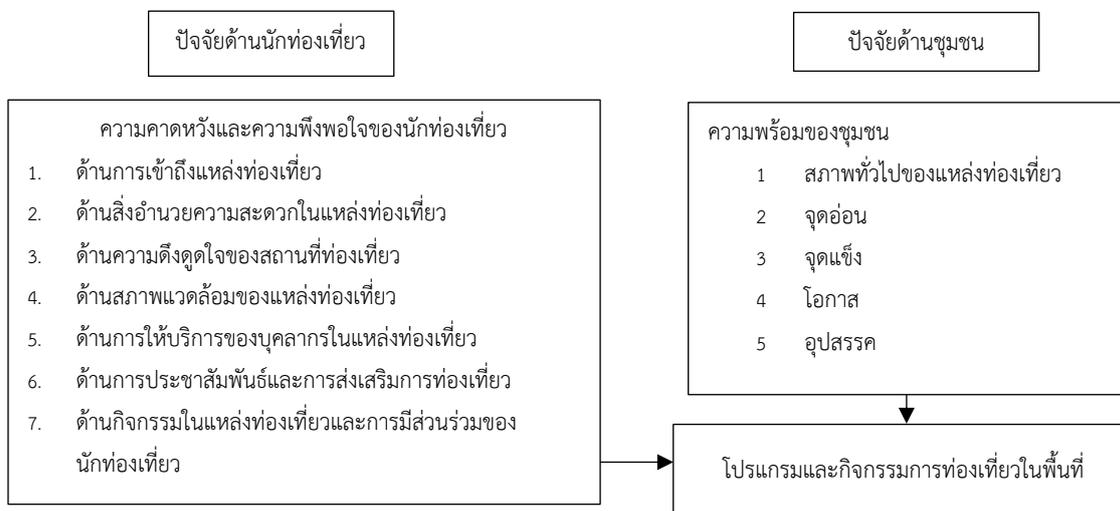
กรมส่งเสริมการเกษตร (2562) ได้ให้นิยามของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นทางด้านการเรียนรู้วิถีเกษตรกรรมโดยให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม เกิดการเรียนรู้ด้านการเกษตรและวิถีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์เพื่อสร้างรายได้แก่ครอบครัวและชุมชน ที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจ เป็นเสน่ห์ของแหล่งท่องเที่ยว

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร

สมจิตร์ ล้วนจำเริญ (2555) การวิเคราะห์ SWOT เป็นหนึ่งในวิธีการที่นำมาใช้เพื่อวิเคราะห์ วางแผนกลยุทธ์ และการวางแผนเพื่อพัฒนาการดำเนินงานในรูปแบบต่าง ๆ ในอันที่จะเพิ่ม ประสิทธิภาพการทำงาน ตรวจสอบประสิทธิภาพการทำงานของหน่วยธุรกิจ การประกอบอาชีพ เพื่อ นำไปสู่การกำหนดเป้าหมายและการกำหนดกลยุทธ์ต่อไป โดย S-Strengths คือ จุดแข็งหรือความสามารถในการดำเนินการและบริหารจัดการ สภาพแวดล้อมภายในองค์กร W-Weakness คือ จุดอ่อนหรือข้อบกพร่องหรือข้อเสียในการดำเนินการและบริหารจัดการ สภาพแวดล้อมภายในองค์กร O-Opportunity คือ โอกาส หรือสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร ที่เกื้อหนุนในการบริหาร จัดการหรือการดำเนินงานภายในองค์กร T-Threat คือ อุปสรรค หรือสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กรที่เป็นปัญหาหรือเป็นอุปสรรคต่อ การบริหารจัดการหรือการดำเนินงานภายในองค์กร

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาโปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร พื้นที่อำเภอพิบูลย์ อำเภอดวาง และอำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีกรอบแนวคิดในการศึกษาดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัย

เครื่องมือการวิจัย

1. แบบสอบถามความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง ตอนที่ 2 ระดับความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ ที่มีต่อรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ 1) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (สามารถเดินทางเข้าถึงได้สะดวก ทุกฤดูกาลการเดินทางมีความปลอดภัย สภาพของถนนและเส้นทางสัญจรของเส้นทางสะดวกปลอดภัย ความชัดเจนของป้ายบอกเส้นทาง ความชัดเจนของจุดแวะพักระหว่างเส้นทาง มีการระบุเส้นทางที่ชัดเจนบนแผนที่ อิเล็กทรอนิกส์มีรถประจำทางให้บริการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยว) 2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (น้ำอุปโภคและบริโภคในแหล่งท่องเที่ยว ระบบไฟฟ้าในแหล่งท่องเที่ยว สัญญาณโทรศัพท์ในแหล่งท่องเที่ยว ถึงขยะและการกำจัดขยะในแหล่งท่องเที่ยว ที่จอดรถในแหล่งท่องเที่ยว ร้านอาหาร/ร้านขายของที่ระลึก/ร้านขายเครื่องดื่มในแหล่งท่องเที่ยว ความพอเพียงและความสะอาดของห้องสุขาในแหล่งท่องเที่ยว) 3) ด้านความดึงดูดใจของสถานที่ท่องเที่ยว (สถานที่ท่องเที่ยวมีความสวยงามจากสภาพธรรมชาติ/การตกแต่งภูมิทัศน์ให้กลมกลืนกับธรรมชาติหรือสภาพแวดล้อม ความหลากหลายและความน่าสนใจของสถานที่ท่องเที่ยว ความน่าสนใจของกิจกรรมการท่องเที่ยว มีความเชื่อมโยงกับสถานที่ท่องเที่ยวในบริเวณใกล้เคียงหลายประเภท มีความโดดเด่นด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งด้านอาหาร ด้านการเกษตร และหัตถกรรม มีความหลากหลายด้านวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม มีความโดดเด่นด้านศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตร) 4) ด้านสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว (สถานที่ท่องเที่ยวมีทัศนียภาพโดยรวมสวยงาม มีป้ายที่ให้ข้อมูลการท่องเที่ยวที่ชัดเจนเข้าใจง่าย มี

สิ่งอำนวยความสะดวกรองรับการใช้บริการทางการเงินแก่นักท่องเที่ยวในพื้นที่ (เช่น ตู้ ATM รับบัตรเครดิต ใช้ Mobile Banking) ที่พักหรือสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่งอยู่ไม่ห่างกันมาก สะดวกในการเดินทาง สถานที่ท่องเที่ยวอยู่บนถนนสายหลักเดินทางสะดวก แหล่งท่องเที่ยวมีเจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัยอย่างทั่วถึง แหล่งท่องเที่ยวอยู่ไม่ไกลจากสถานที่ราชการที่สำคัญ) 5) ด้านการให้บริการของบุคลากรในแหล่งท่องเที่ยว (บุคลากรที่ให้บริการในสถานที่ท่องเที่ยวมีการแต่งกายสุภาพเรียบร้อย บุคลากรที่ให้บริการในสถานที่ท่องเที่ยวมีบริการให้คำแนะนำและช่วยเหลือนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี บุคลากรให้บริการนักท่องเที่ยวด้วยความสุภาพและให้เกียรตินักท่องเที่ยว บุคลากรที่ให้บริการมีความพร้อมและเต็มใจให้บริการ บุคลากรที่ให้บริการนักท่องเที่ยวมีความเข้าใจชัดเจนในแหล่งท่องเที่ยว บุคลากรที่ให้บริการมีบุคลิกภาพที่ดีมีความเป็นกันเอง มีบุคลากรที่ให้บริการนักท่องเที่ยวอย่างพอเพียง) 6) ด้านการประชาสัมพันธ์และการส่งเสริมการท่องเที่ยว (มีข้อมูลสารสนเทศในการแนะนำเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว/แผนที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ ข้อมูลสารสนเทศแนะนำเกี่ยวกับสถานที่พัก โรงแรม รีสอร์ท ร้านอาหาร และเครื่องดื่มในพื้นที่ ข้อมูลสารสนเทศแนะนำเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ มีข้อมูลสารสนเทศแนะนำเกี่ยวกับสินค้าพื้นเมือง/ของที่ระลึกในพื้นที่ ในพื้นที่มีป้ายบอกทางและป้ายแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวที่เข้าใจง่ายและเพียงพอต่อการเดินทางท่องเที่ยว มีแผ่นพับประชาสัมพันธ์แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวแจกให้นักท่องเที่ยว มีการจัดส่งเสริมการท่องเที่ยวในรูปแบบของส่วนลด หรือ คุปองสำหรับแลกสินค้าหรือของที่ระลึก) 7) ด้านกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว (ในแหล่งท่องเที่ยวมีการจัดกิจกรรมที่น่าสนใจให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วม ในแหล่งท่องเที่ยวมีการจัดบุคลากรคอยให้ความรู้ หรือคำแนะนำไว้อย่างเหมาะสม ชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมกับนักท่องเที่ยวในกิจกรรมการท่องเที่ยว กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวช่วยสนับสนุนองค์ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ ความเป็นวิถีชีวิตของชุมชน กิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างประสบการณ์ใหม่ ๆ และสร้างความประทับใจแก่ตัวนักท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีความปลอดภัย) ตอนที่ 3 ความคาดหวังที่นักท่องเที่ยวมีต่อรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยว ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

2. การจัดเวทีประชุมเสวนา โดยจำแนกการดำเนินการออกเป็น 3 พื้นที่ เพื่อหาจุดร่วมในความพร้อมของพื้นที่ วิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส อุปสรรค รวมถึงความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ (กลุ่มอาชีพ สถานที่อื่นที่สามารถจัดองค์ประกอบเป็นเส้นทางท่องเที่ยว) และร่วมกันกำหนดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ในรูปแบบเที่ยววันเดียวไป-กลับ

การรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารแนวคิดและทฤษฎี การใช้แบบสอบถามความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย และการจัดเวทีเสวนากลุ่ม เพื่อให้ผู้มีส่วนที่เกี่ยวข้องได้เสนอแนวคิดและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ทำการวิเคราะห์ผลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ส่วนของมาตรวัดความคาดหวังและความพึงพอใจ ใช้การกำหนดค่ามาตรวัดตามแบบลิเคิร์ต (Likert Scale) ซึ่งเป็นมาตรวัดชนิดประมาณค่าจากค่าน้อยที่สุดถึงค่ามาก

ที่สุด แบบวัดชนิด 5 ระดับ (เพ็ญแข แสงแก้ว, 2541) โดยให้ 1 = น้อยที่สุด 2 = น้อย 3 = ปานกลาง 4 = มาก 5 = มากที่สุด และมีเกณฑ์วัดค่าเฉลี่ยของข้อมูล โดยแบ่งช่วงข้อมูลออกเป็น 5 ระดับ โดยใช้สูตรค่าพิสัย ดังนี้

$$(\text{ค่าคะแนนสูงสุด} - \text{ค่าคะแนนต่ำสุด}) / \text{ช่วงคะแนน}$$

$$(5 - 1) / 5 = 0.8$$

ดังนั้นเกณฑ์ที่ใช้ในการแปลความหมายสามารถกำหนดได้ดังนี้

โดยให้ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	1.00	-	1.79	มีระดับน้อยที่สุด
	1.80	-	2.59	มีระดับน้อย
	2.60	-	3.39	มีระดับปานกลาง
	3.40	-	4.19	มีระดับมาก
	4.20	-	5.00	มีระดับมากที่สุด

2. ทำการวิเคราะห์เนื้อหา จากการจัดเวทีเสวนา มาจำแนกเป็นประเด็นและสรุปผลลัพธ์ที่ได้เพื่อให้ได้โปรแกรม กิจกรรม และเส้นทางการท่องเที่ยวในพื้นที่

ผลการศึกษาวิจัย

สภาพทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและผลการวิเคราะห์ SWOT

สภาพทั่วไปของอำเภอช้างกลาง

พบว่า มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามบัญชีรายชื่อที่ขึ้นทะเบียนไว้กับอำเภอช้างกลาง ทั้งหมด 7 กลุ่ม/วิสาหกิจชุมชน และมีเพิ่มเติมจากการลงพื้นที่อีก 3 กลุ่ม ที่มีการเปิดพื้นที่ให้มีการเข้าศึกษาเรียนรู้ จำนวน 9 กลุ่ม และอยู่ในช่วงของการเตรียมความพร้อมยังไม่มีการเปิดพื้นที่ให้มีการเข้าศึกษาเรียนรู้จำนวน 1 กลุ่ม จำแนกเป็น พื้นที่ตำบลช้างกลางจำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเขาเหมน เขาล้าน กลุ่มส่งเสริมอาชีพและศูนย์การเรียนรู้เพาะเห็ดชุมชน ชุมชนคนเลี้ยงแพะเพื่อผลิตและพัฒนาสายพันธุ์แพะเนื้อช้างกลาง พื้นที่ตำบลสวนขันจำนวน 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสวนขันเกษตรยั่งยืน กลุ่มวิสาหกิจผึ่งโพรงไทยบ้านคลองปึกเหนือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวตำบลสวนขัน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสวนขันบ้านขนม พื้นที่ตำบลหลักช้างจำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนช้างกลางกรีน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเครื่องแกงบ้านหนองกุ้ง กลุ่มวิสาหกิจกลุ่มสมุนไพรบ้านพุไช้เต่า ซึ่งมีความพร้อมในการพัฒนาต่อยอดจากการดำเนินกิจกรรมการแปรรูปผลผลิตเพื่อจำหน่าย การเปิดพื้นที่ให้เข้าศึกษาดูงานแล้วยังมีความพร้อมในการเปิดพื้นที่ในรูปแบบของการท่องเที่ยวที่ไม่ใช่การศึกษาดูงานที่เป็นหมู่คณะจากส่วนงานหรือองค์กรต่าง ๆ ได้แก่ พื้นที่ตำบลสวนขัน

สภาพทั่วไปของอำเภอฉวาง

พบว่าในพื้นที่มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามบัญชีรายชื่อที่ขึ้นทะเบียนไว้กับอำเภอฉวาง มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เปิดพื้นที่ให้มีการเข้าศึกษาเรียนรู้จำนวน 4 กลุ่มหลัก ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรเขาช่องกบ แหล่งเรียนรู้วิสาหกิจชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง วิสาหกิจชุมชนเพาะเห็ดบ้านทานพอ วิสาหกิจชุมชนภูมิปัญญาหม้อพื้นบ้าน มีความพร้อมในการพัฒนาต่อยอดจากการดำเนินกิจกรรมการแปรรูป

ผลผลิตเพื่อจำหน่าย การเปิดพื้นที่เพื่อให้เข้าศึกษาดูงานแล้วยังมีความพร้อมในการเปิดพื้นที่ในรูปแบบของการท่องเที่ยวที่ไม่ใช้การศึกษาดูงานที่เป็นหมู่คณะจากส่วนงานหรือองค์กรต่าง ๆ ทั้ง 4 กลุ่ม โดยมีเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรกระจายอยู่ในพื้นที่

สภาพทั่วไปของอำเภอพิบูล

พบว่าในพื้นที่มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามบัญชีรายชื่อที่ขึ้นทะเบียนไว้กับอำเภอพิบูล มีกลุ่ม/วิสาหกิจชุมชน ที่มีการเปิดพื้นที่ให้มีการเข้าศึกษาเรียนรู้จำนวน 3 กลุ่มหลัก ที่เหลืออีก 5 กลุ่มยังไม่พร้อมเปิดพื้นที่เป็นเพียงการผลิต แปรรูปและจำหน่าย ในพื้นที่ตำบลยางค้อม 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปไม้ผลต้นน้ำตาปี วิสาหกิจชุมชนผ้ามัดย้อมต้นน้ำตาปีแฮนด์เมด วิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกกาแฟ อำเภอพิบูลที่มีความพร้อมในการพัฒนาต่อยอดจากการดำเนินกิจกรรมการแปรรูปผลผลิตเพื่อจำหน่าย การเปิดพื้นที่เพื่อให้เข้าศึกษาดูงานแล้วยังมีความพร้อมในการเปิดพื้นที่ในรูปแบบของการท่องเที่ยวที่ไม่ใช้การศึกษาดูงานที่เป็นหมู่คณะจากส่วนงานหรือองค์กรต่าง ๆ ทั้ง 3 กลุ่ม โดยมีเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรกระจายอยู่ในพื้นที่ 2 ตำบลได้แก่ ตำบลเขาพระ และ ตำบลควนกลาง

ผลการวิเคราะห์ SWOT

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ SWOT

SWOT พื้นที่	พิบูล	ฉวาง	ช้างกลาง
จุดแข็ง	<ul style="list-style-type: none"> -เป็นที่ตั้งของวัดทุ่งนาใหม่ อันมีหลวงพ่ออิม พระสงฆ์ที่เป็นที่เคารพศรัทธาที่ปัจจุบันมีอายุเกิน 100 ปี ที่เป็นแม่เหล็กดึงดูดนักท่องเที่ยว -มีเขื่อนกระพุน บ่อน้ำร้อน ที่สามารถรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ -มีสภาพพื้นที่โดยรวมตั้งอยู่ติดกับแนวเทือกเขาหลวงฝั่งตะวันตกที่ยังคงสภาพธรรมชาติ มีน้ำตก 4 แห่ง เช่น น้ำตกวังแรด น้ำตกเหนือฟ้าที่เป็นต้นน้ำสำคัญ -มีที่พักพร้อมร้านอาหารที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยว 	<ul style="list-style-type: none"> -เป็นที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยม และเป็นที่พักของนักท่องเที่ยว ได้แก่ เขาขุนยี่ นักท่องเที่ยวจากจะได้ชมทะเลหมอกแล้ว ยังมีประวัติที่น่าสนใจในเรื่องของการทำเหมืองแร่ วูลแฟรม ที่ได้มีการนำเอาแร่โครมเรืองไปสร้างเป็นหนังดังมาแล้วในอดีต ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเดินตามย้อนรอยประวัติศาสตร์พร้อมเดินป่าศึกษาธรรมชาติ ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลไม้เรียง -ที่ตั้งอยู่ในแนวของเส้นทางสัญจรหลัก เชื่อมต่อกับตำบลนาแวน ตำบลห้วยปรือ 	<ul style="list-style-type: none"> -เป็นที่ตั้งแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว ได้แก่ วัดธาตุน้อย อันเป็นที่ประดิษฐานพระเจดีย์พระสารีริกธาตุและสระน้ำสังฆารพ่อท่านคล้ายในโลงแก้ว และยังมีวัดสวนขันอันเป็นวัดที่มีเครื่องอัฐบริขาร และพระอุเชนทร์อันเป็นพระคู่บารมีของพ่อท่านคล้ายวาจาสิทธิ์ -มีสภาพพื้นที่โดยรวมตั้งอยู่ติดกับแนวเทือกเขาหลวงฝั่งทิศตะวันตกที่ยังคงสภาพธรรมชาติ มีน้ำตกหนานจลเป็นต้นน้ำสำคัญไหลผ่านพื้นที่

SWOT พื้นที่	ปัญหา	ฉวาง	ข้างกลาง
		-มีที่พักพร้อมรองรับนักท่องเที่ยว -พื้นที่โดยรวมตั้งอยู่ติดกับแนว เทือกเขาหลวงฝั่งตะวันตกอัน เป็นพื้นที่ติดต่อกับอำเภอข้าง กลางและอำเภอพิปูน	-มีการดำเนินงานในรูปแบบ ของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่ เข้มแข็ง
จุดอ่อน	-สถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร ไม่ค่อยเป็นที่รู้จัก (รู้จักวัดทุ่งนา ใหม่ เชื้อนกระทุง) -ขาดการประชาสัมพันธ์ -การดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนเป็นไปในรูปแบบต่าง กลุ่มต่างทำ -แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งขาด การดูแลรักษาและการจัดการที่ ถูกวิธี ทำให้ไม่สามารถดึงดูด นักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้ามา เยี่ยมชมได้อย่างต่อเนื่อง	-สถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร ไม่ค่อยเป็นที่รู้จัก (รู้จักเขา ศูนย์) -ขาดการประชาสัมพันธ์ -การดำเนินงานของกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนเป็นไปใน รูปแบบความเชื่อมโยงในพื้นที่ ตำบลของตนเองเป็นสำคัญ ทำ ให้ไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว ให้เดินทางเข้ามาเยี่ยมชมแหล่ง ท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้	-สถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในพื้นที่ไม่ค่อยเป็นที่รู้จัก (รู้จักวัดสวนขัน) -ขาดการประชาสัมพันธ์ทำ ให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามา ยังวัดสวนขัน หลังจากสักการะพอ ท่านคล้ายแล้วเดินทางออก นอกพื้นที่ -ไม่มีที่พัก ไม่มีร้านอาหารหรือ ร้านค้าในพื้นที่
โอกาส	-หน่วยงานราชการทั้งส่วนงาน อำเภอ และส่วนงานองค์การ บริหารส่วนท้องถิ่นหันมาให้ ความสำคัญกับการเปิดพื้นที่ใน รูปแบบของแหล่งท่องเที่ยว มากขึ้น -มีหน่วยงานด้านการศึกษาทั้ง จากในจังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดสุราษฎร์ธานีเข้ามา ดำเนินโครงการบริการวิชาการ เพิ่มขึ้น	-หน่วยงานราชการทั้งส่วน งานอำเภอ และส่วนงาน องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นหัน มาให้ความสำคัญกับการเปิด พื้นที่ในรูปแบบของแหล่ง ท่องเที่ยวมาอย่างต่อเนื่องโดย ใช้เขาศูนย์และความเชื่อมโยง ในเส้นทางเขาศูนย์ -พื้นที่มีพร้อมขยายเส้นทาง การท่องเที่ยว	-หน่วยงานราชการทั้งส่วน งานอำเภอ และส่วนงาน องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นหัน มาให้ความสำคัญกับการเปิด พื้นที่ในรูปแบบของแหล่ง ท่องเที่ยวมากขึ้น -มีที่พักอยู่ในพื้นที่ตำบลข้าง กลางห่างออกไปไม่มาก
อุปสรรค	-ที่ตั้งของอำเภอพิปูน อยู่ห่าง จากเส้นทางหลักในการเดินทาง นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจ ต้อง เป็นกลุ่มที่มีใจรักธรรมชาติและ ตั้งใจเดินทางเข้าพื้นที่ -ขาดการประชาสัมพันธ์และ การเข้ามาส่งเสริมการทำ	-ขาดการบริหารจัดการ สิ่งแวดล้อมด้านขยะ ด้วยมี นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามา เข้าศูนย์ ทำให้เกิดปัญหาเรื่อง การจัดการขยะในพื้นที่ -เส้นทางที่เข้าถึงแหล่ง ท่องเที่ยวบางส่วนไม่สะดวก	-ที่ตั้งของตำบลสวนขันอยู่ ห่างจากเส้นทางหลัก -ไม่มีรถโดยสารประจำ ทางการเดินทางเข้าพื้นที่ สามารถกระทำได้โดยพาหนะ ส่วนบุคคล หรือการจ้างเหมา พาหนะเดินทาง

SWOT พื้นที่	พิษณุ	ฉวาง	ข้างกลาง
	กิจกรรมเชิงท่องเที่ยวเชิง เกษตรจากหน่วยงานภาครัฐทำ ให้แหล่งท่องเที่ยวเกษตรไม่ ค่อยเป็นที่รู้จัก		-และขาดการประชาสัมพันธ์ และการเข้ามาส่งเสริมการทำ กิจกรรมเชิงท่องเที่ยวจาก หน่วยงานภาครัฐทำให้แหล่ง ท่องเที่ยวเกษตรไม่ค่อยเป็นที่ รู้จัก

หมายเหตุ: จากผลการศึกษา

จากตารางที่ 1 พบว่าทั้ง 3 พื้นที่มี
จุดแข็ง ด้วยมีจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว ทั้งในรูปแบบของแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาและศรัทธา สถานที่
ทางประวัติศาสตร์ และแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ

จุดอ่อน แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว ด้วยขาดการประชาสัมพันธ์ และการ
ดำเนินงานของกลุ่มอาชีพทางการเกษตรในพื้นที่ไม่มีความเชื่อมโยงการทำกิจกรรมร่วมกัน

โอกาส หน่วยงานราชการทุกภาคส่วนให้ความสำคัญกับการเปิดพื้นที่เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

อุปสรรค สถานที่ตั้งอยู่ห่างจากเส้นทางหลัก และขาดความต่อเนื่องในการส่งเสริมและสนับสนุนด้าน
การประชาสัมพันธ์ ขาดการดูแลสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว และการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวจาก
หน่วยงานภาครัฐ

ผลการวิเคราะห์ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

ตารางที่ 2 แสดงความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในภาพรวม

ความคาดหวังและความพึงพอใจของ นักท่องเที่ยวต่อภาพรวมการท่องเที่ยว	ความคาดหวังก่อนการเดินทางเข้า มาท่องเที่ยว			ความพึงพอใจเมื่อเดินทางเข้า มาท่องเที่ยว		
	เฉลี่ย	S.D.	ระดับ ความ คาดหวัง	เฉลี่ย	S.D.	ระดับ ความพึง พอใจ
1. ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	4.47	0.500	มากที่สุด	4.49	0.476	มากที่สุด
2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว	4.05	0.543	มาก	3.87	0.532	มาก
3. ด้านความดึงดูดใจของสถานที่ท่องเที่ยว	4.32	0.303	มากที่สุด	4.31	0.248	มากที่สุด
4. ด้านสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว	4.07	0.712	มาก	3.81	0.730	มาก

ความคาดหวังและความพึงพอใจของ นักท่องเที่ยวต่อภาพรวมการท่องเที่ยว	ความคาดหวังก่อนการเดินทางเข้า มาท่องเที่ยว			ความพึงพอใจเมื่อเดินทางเข้า มาท่องเที่ยว		
	เฉลี่ย	S.D.	ระดับ ความ คาดหวัง	เฉลี่ย	S.D.	ระดับ ความพึง พอใจ
5. ด้านการให้บริการของบุคลากรในแหล่ง ท่องเที่ยว	3.97	0.510	มาก	4.00	0.487	มาก
6. ด้านการประชาสัมพันธ์และการส่งเสริมการ ท่องเที่ยว	4.45	0.530	มากที่สุด	4.30	0.499	มากที่สุด
7. ด้านกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวและการมี ส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว	4.79	0.240	มากที่สุด	4.70	0.240	มากที่สุด
รวม	4.30	0.476	มากที่สุด	4.21	0.458	มากที่สุด

หมายเหตุ: จากผลการศึกษา

จากตารางที่ 2

ความคาดหวังในภาพรวม

พบว่า นักท่องเที่ยวมีความคาดหวังทุกด้านในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} =4.30, S.D.= 0.476) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความคาดหวังด้านกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} =4.79, S.D.= 0.240) รองลงมาได้แก่ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} =4.47, S.D.= 0.500) และน้อยที่สุดได้แก่ด้านการให้บริการของบุคลากรในแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} =3.79, S.D.= 0.510)

ความพึงพอใจในภาพรวม

พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจทุกด้านในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} =4.21, S.D.= 0.458) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความพึงพอใจด้านกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} =4.70, S.D.= 0.240) รองลงมา มีความพึงพอใจด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} =4.49, S.D.= 0.476) และน้อยที่สุดมีความพึงพอใจด้านสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} =3.81, S.D.= 0.730)

ความพร้อมในการจัดโปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยว

จากการวิเคราะห์ SWOT ในเวทีเสวนาและผลจากการสำรวจความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ที่พบว่าพื้นที่มีจุดแข็งในด้านแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักทั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ที่นักท่องเที่ยวมีความคาดหวังและความพึงพอใจต่อแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อยู่ในระดับมากที่สุด ในส่วนของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว จากเวทีเสวนาจึงได้นำเอา

แหล่งท่องเที่ยวเดิมที่มีอยู่แล้วร่วมกับความพร้อมของกลุ่มอาชีพทางการเกษตรมาปรับให้เข้ากับเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อสร้างโปรแกรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ ประกอบด้วย

อำเภอช้างกลางมีความพร้อมในการเปิดเส้นทาง “วันเดียวเที่ยวสวนขัน” โดยดึงจุดเด่นด้านศรัทธาที่มีต่อพ่อท่านคล้ายมาร่วมกับกิจกรรมเชิงเกษตรในพื้นที่ สามารถกำหนดขึ้นเป็นโปรแกรมและกิจกรรมได้ดังนี้

7.00 น. นักท่องเที่ยวเดินทางมาถึง ณ จุดรวมพล พร้อมเดินทางไปสักการะขอพรรูปเหมือนพ่อท่านคล้ายองค์ใหญ่ ที่วัดราษฎร์บำรุง (วัดใต้) พร้อมรับฟังประวัติความเป็นมาของวัด (นักท่องเที่ยวต้องเดินทางมายังจุดนัดหมายเอง และสามารถเตรียมของใส่บาตรพระสงฆ์ได้)

8.00 น. เดินทางจากวัดใต้ ไปสักการะอัฐบริวารและพระอุเชนทร์ รวมถึงให้ผู้มีจิตศรัทธาได้เข้าหาบูชาพระเครื่องพ่อท่านคล้าย ณ วัดสวนขัน พร้อมรับฟังประวัติโดยย่อของพ่อท่านคล้าย

9.00 น. เดินทางจากวัดสวนขันไปทำกิจกรรมผ้ามัดย้อม / ผ้าบาติก ยังกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสวนขันเกษตรยั่งยืน (บาติกสวนขัน) พร้อมเรียนรู้การทำสีย้อมผ้าจากส่วนประกอบของต้นขันธ์

11.00 น. เดินทางจากกลุ่มบาติกสวนขัน ไปยังกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสวนขันบ้านขนม เพื่อเรียนรู้การทำขนมไทย ชิมและซื้ไปเป็นของฝาก พร้อมเรียนรู้การวิธีการนำเอาผลไม้ และของในท้องถิ่นมาใช้ในกระบวนการทำขนม

12.00 น. เดินทางไปยังน้ำตกหนานจลเพื่อรับประทานอาหารเที่ยงในรูปแบบปิกนิกชมธรรมชาติริมน้ำที่ไหลมาจากน้ำตกหนานจล ในเมนูอาหารพื้นถิ่นที่ปรับเปลี่ยนไปตามฤดูกาล พร้อมให้นักท่องเที่ยวได้เล่นน้ำหรือ เลือกไปรับประทานอาหารเที่ยงยังคลองทองออก ที่เป็นอีกหนึ่งจุดเล่นน้ำและเป็นพื้นที่กิจกรรมเรียนรู้การทำลูกชกลอยแก้ว เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้วิถีอาหารท้องถิ่น

14.00 น. เดินทางไปยังกลุ่มวิสาหกิจผ้าฝ้ายไหมบ้านคลองปึกเหนือ รับฟังองค์ความรู้ในการเลี้ยงไหมฝ้ายไหมไทย พร้อมทำกิจกรรมการทำสบู่โดยมีส่วนผสมจากน้ำฝ้ายไหมไทย และซื้อหาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มไปเป็นของฝาก พร้อมองค์ความรู้ในการอนุรักษ์ธรรมชาติ ด้วยฝ้ายไหมจะอยู่ได้ในพื้นที่ที่ปลอดภัยจากสารพิษ

16.00 น. เดินทางกลับไปยังวัดพระใหญ่ พร้อมรับผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกที่ทำไว้กับกลุ่ม เพื่อส่งนักท่องเที่ยวเดินทางกลับ (กำหนดการสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม)

อำเภอฉวางมีความพร้อมในการเปิดเส้นทาง “เหมืองแร่ประวัติศาสตร์ ธรรมชาติเป็นใจ” โดยดึงจุดเด่นด้านสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์มาร่วมกับกิจกรรมเชิงเกษตรในพื้นที่ สามารถกำหนดขึ้นเป็นโปรแกรมและกิจกรรมได้ดังนี้

7.00 น ชมวิวเขาสุณีย์ ที่จะได้ชื่นชมกับทะเลหมอกยามเช้า ซึ่งเป็นจุดเช็คอินที่เป็นที่รู้จักกันดีของนักท่องเที่ยวพร้อมรับฟังประวัติความเป็นมาของแหล่งแร่พลูมที่รุ่งเรืองในอดีต (นักท่องเที่ยวต้องเดินทางมายังจุดนัดหมายเอง พร้อมรับกาแฟและอาหารเช้าแบบเรียบง่าย) พร้อมรับฟังประวัติความเป็นมาของพื้นที่

8.30 น. เดินทางไปยังแหล่งเรียนรู้วิสาหกิจชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ที่มุ่งให้ความรู้ทางการเกษตรตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง (พัฒนาองค์ความรู้สู่การปฏิบัติ) จากปราชญ์ชุมชน

10.00 น. เดินทางไปยังวิสาหกิจชุมชนเพาะเห็ดบ้านทานพอ ที่มีการสาธิตการผลิตก้อนเชื้อเห็ดแบบครบวงจร การเปิดดอกเห็ด และการแปรรูปเห็ด นักท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมกิจกรรมการทำเห็ดในขั้นตอนต่าง ๆ พร้อมซื้อหาสินค้าจากกลุ่มไปเป็นของกินของฝาก

12.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน ณ วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตร เขาช่องกบ อันเป็นเส้นทางประวัติศาสตร์ที่พ่อท่านคล้าย ได้ชักชวนศิษยานุศิษย์มาทำเส้นทางไปยังวัดโบราณาราม และเคยเป็นที่ตั้งชั่วคราวของค่ายคอมมิวนิสต์ นักท่องเที่ยวได้เยี่ยมชมวิถีเกษตรพร้อมร่วมกิจกรรมการทำชา ชิมชา กระเจี๊ยบพร้อมซื้อหาผลผลิตกลับไปเป็นของฝาก

15.00 น. วิสาหกิจชุมชนภูมิปัญญาหม้อพื้นบ้าน เป็นแหล่งรวมผู้เชี่ยวชาญแพทย์แผนไทยด้านการนวดและสมุนไพร นักท่องเที่ยวจะได้ผ่อนคลายกับการนวดเท้า 30 นาที และพร้อมให้ชกถามถึงประโยชน์ของสมุนไพรและการนวด พร้อมทั้งซื้อหาผลิตภัณฑ์กลับไปเป็นของฝาก

16.30 น. เดินทางกลับไปจังหวัดชมวิวเขาสุณีย์ เพื่อชมวิวยามเย็น พร้อมส่งนักท่องเที่ยวเดินทางกลับ (กำหนดการสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม)

อำเภอพิปูน มีความพร้อมในการเปิดเส้นทาง “กราบหลวงพ่ออิม เลาะริมเขาหลวง” โดยตั้งจุดเด่นด้านความศรัทธาที่มีต่อหลวงพ่ออิมมาร่วมกับกิจกรรมเชิงเกษตรในพื้นที่ สามารถกำหนดขึ้นเป็นโปรแกรมและกิจกรรมได้ดังนี้

6.30 น. นักท่องเที่ยวเดินทางมา ณ จุดรวมพล พร้อมออกเดินทางไป กราบสักการะพระองค์ใหญ่ ณ เขาพระ และกราบสักการะท่านตาชีปะขาวก่อนเดินขึ้นบันได 347 ขั้น พร้อมรับชมทิวทัศน์ 360 องศาของอำเภอพิปูน (ถ้าอากาศเป็นใจท่านจะได้พบกับทะเลหมอกยามเช้า) พร้อมรับฟังประวัติความเป็นมา

8.00 น. รับประทานอาหารเช้า ณ ร้านอาหารในชุมชน ข้าวต้ม โจ๊ก ชา กาแฟ ฯ (นักท่องเที่ยวต้องจ่ายค่าอาหารเอง) เป็นหนึ่งในรูปแบบของการเรียนรู้วิถีชุมชน

8.45 น. เดินทางไปกราบสักการะรูปเหมือนหลวงพ่อพลอย อดีตเจ้าอาวาสวัดห้วยโกท่เป็นที่เคารพของชาวบ้าน เชื่อกันจุดชมวิวยามอ่างเก็บน้ำเขาแดง พร้อมรับฟังประวัติความเป็นมาของอ่างเก็บน้ำเขาแดง

9.30 น. เดินทางเข้าเยี่ยมชม หนึ่งไร่ ได้หลายแสน เดินชมพร้อมรับฟังการบรรยายองค์ความรู้ทางการเกษตรที่หลากหลายด้วยเป็นแปลงเกษตรแบบผสมผสาน ที่นำเอาทฤษฎีพอ (เศรษฐกิจพอเพียง) มาประยุกต์ใช้ในรูปแบบของเกษตรอินทรีย์ และรวมทำกิจกรรมตามช่วงเวลาของการทำการเกษตรแบบผสมผสาน

11.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน ณ น้ำตก เป็นการผจญภัยเล็ก ๆ ที่ต้องเดินเลียบลำน้ำเขาแดง เพื่อไปยังน้ำตก ที่เป็นหนึ่งในต้นน้ำของแม่น้ำตาปี นักท่องเที่ยวสามารถเล่นน้ำได้ พร้อมรับประทานอาหารเที่ยงในรูปแบบของข้าวหลามและกับข้าวพื้นถิ่นตามฤดูกาล หรือ เดินทางไปรับประทานอาหารเที่ยง ณ ริมอ่างเก็บน้ำกระทุง พร้อมรับฟังประวัติความเป็นมาของอ่างเก็บน้ำกระทุง

13.00 น. เดินทางไปยังเดินทางเข้าเยี่ยมชมวิสาหกิจชุมชนผ้ามัดย้อมต้นน้ำตาปีแฮนด์เมด รับฟังองค์ความรู้ในการนำเอาวัสดุจากธรรมชาติมาใช้ทำผ้ามัดย้อม พร้อมกิจกรรมทำผ้ามัดย้อมจากสีดินด้วยฝีมือของตัวเอง (มีชิ้นเดียวในโลก) นักท่องเที่ยวสามารถซื้อหาผลิตภัณฑ์ไปเป็นของฝากหรือของที่ระลึกได้

14.00 น. เดินทางไปยังวัดทุ่งนาใหม่ พร้อมให้ผู้ศรัทธาได้เข้าบูชาพระเครื่องหลวงปู่โอม (และถ้าหลวงปู่ไม่ติดกิจนิมนต์สามารถเข้ากราบหลวงปู่โอม พระสงฆ์ที่เป็นที่เคารพศรัทธาที่ปัจจุบันมีอายุเกิน 100 ปี เกจิอาจารย์ 5 แผ่นดิน)

15.00 น. เดินทางไปวิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกกาแฟ อำเภอพิปูน รับฟังองค์ความรู้ในการผลิตเมล็ดกาแฟคั่วบดที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของวิสาหกิจ พร้อมลงมือดริปกาแฟ (เหมาะสำหรับคอกาแฟ) ถ้าไม่ใช่คอกาแฟยังมีชาที่กลุ่มผลิตเองในรูปแบบของผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปพร้อมดื่มให้ได้ชิม

16.00 น. เดินทางไปยังศูนย์จัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนอำเภอพิปูน ใช้เวลาได้เต็มที่หลังจากนั้นเดินทางกลับไปยังจุดรวมพล เพื่อส่งนักท่องเที่ยวเดินทางกลับ (กำหนดการสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม)

การอภิปรายและสรุปผลการวิจัย

การศึกษาโปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและอาหาร พื้นที่อำเภอพิปูน อำเภอฉวาง และอำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช สรุปและอภิปรายผลได้ดังนี้

จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในพื้นที่ พบว่า แต่ละพื้นที่มีจุดเด่นที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวแตกต่างกัน โดยในอำเภอช้างกลางมีจุดเด่นด้านสถานที่ทางศาสนาที่มีเกจิอาจารย์อันเป็นที่เลื่อมใส ได้แก่ พ่อท่านคล้าย วาจาสิทธิ์ และมีกลุ่มอาชีพทางการเกษตรที่เหมาะสมสำหรับเป็นแหล่งเรียนรู้ อำเภอฉวางมีจุดเด่นด้านสถานที่ทางธรรมชาติที่เป็นจุดเด่น ได้แก่ เขาสุны และมีกลุ่มอาชีพทางการเกษตรที่เหมาะสมสำหรับเป็นแหล่งเรียนรู้ อำเภอพิปูนมีจุดเด่นด้านทางศาสนา ได้แก่ วัดทุ่งนาใหม่ และอ่างเก็บน้ำที่มีที่มาจากกาเกิดภัยธรรมชาติในพื้นที่ รวมถึงมีกลุ่มอาชีพทางการเกษตรที่เหมาะสมสำหรับเป็นแหล่งเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของกรกันยา สุขจันทร์ (2562) ที่พบว่าเหตุผลที่เลือกเชิงเกษตรในอำเภอแม่ริมมากที่สุดคือ ความดึงดูดใจของสถานที่ท่องเที่ยวในอำเภอแม่ริม โดยส่วนใหญ่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอำเภอแม่ริมในฤดูหนาว ในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ และกมวรรษ และคณะ (2563) พบว่าเหตุที่นักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เพราะชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว ความมีเอกลักษณ์โดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว และศึกษาแนวคิดการทำสวนเกษตรแบบผสมผสาน

จากการสำรวจข้อมูลความคาดหวังของนักท่องเที่ยว พบว่า มีความคาดหวังอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีความคาดหวังในด้านกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวมากที่สุด เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับงานวิจัยของศุภาพิชญ์ หมิ่นละม้าย และคณะ (2566) พบว่า นักท่องเที่ยวมีความคาดหวังโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความคาดหวังในด้านภาพลักษณ์ของแหล่งเรียนรู้มากที่สุด ทั้งด้านความสะอาด ความปลอดภัย และความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว ที่ต้องมีกิจกรรมที่หลากหลาย และณหทัย มุขดีสุทธีวัฒน์

(2564) พบว่ามีค่าเฉลี่ยความคาดหวังอยู่ในระดับมาก โดยค่าเฉลี่ยความคาดหวังด้านสิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยว ด้านธรรมชาติมีค่ามากที่สุด รองลงมาคือด้านประวัติศาสตร์และกิจกรรม

จากการสำรวจความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวพบว่า มีความพึงพอใจในภาพรวมมากที่สุด โดยมีความพึงพอใจด้านกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวมากที่สุด เป็นไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัยของอัยรินทร์ อนทร์โสภา และคณะ (2565) พบว่าความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาที่ศูนย์การเรียนรู้สวนหลังบ้าน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดโดยนักท่องเที่ยวพึงพอใจในการให้บริการมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว การจัดกิจกรรม และด้านการเดินทางตามลำดับ และบุญญฤทธิ มหาวงสนันท์ (2560) พบว่าความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สูง ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านที่พัก อยู่ในระดับมาก ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

ดังนั้นคณะผู้วิจัยร่วมกับชุมชนในพื้นที่ได้ส่งเสริมให้มีการจัดโปรแกรมการและกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตร แบบวันเดียวไป-กลับ 3 เส้นทางดังนี้ ในพื้นที่อำเภอช้างกลางเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่บูรณาการร่วมกับแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา เป็นเส้นทาง “วันเดียวเที่ยวสวนชน” พื้นที่อำเภอฉวางเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่บูรณาการกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ และประวัติศาสตร์เชิงพื้นที่เป็นเส้นทาง “เหมืองแร่ประวัติศาสตร์ ธรรมชาติเป็นใจ” พื้นที่อำเภอพิปูน เป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่บูรณาการกับแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ เป็นเส้นทาง “กราบหลวงปู่โอม เลาะริมเขาหลวง”

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรทั้งสามอำเภอควรมีการปรับปรุงเพิ่มเติมด้านสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวในส่วนของป้ายที่ให้ข้อมูลการท่องเที่ยวที่ชัดเจน เข้าใจง่าย รวมถึงชุมชนควรเพิ่มช่องทางในการอำนวยความสะดวกทางการเงินให้แก่ักท่องเที่ยวให้เพิ่มจากการใช้เงินสดเพียงอย่างเดียว
2. ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรทั้งสามอำเภอ ควรมีการจัดการเรื่องของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการการท่องเที่ยวด้านความปลอดภัยให้เพิ่มมากขึ้น ทั้งในรูปของอาสาสมัครท้องถิ่น รวมถึงมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทั้งสามอำเภอ
2. การศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นและวิถีชีวิตชุมชน เพื่อพัฒนาโปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกับชุมชน

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาโปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรพบว่า ชุมชนเข้ามีส่วนร่วมในการออกแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่โดยการผสมผสานศรัทธา ความเชื่อ สถานที่ทางธรรมชาติรวมถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนบางส่วนมาผนวกรวมไว้ในกิจกรรมที่ใช้ทำร่วมกับนักท่องเที่ยว เช่น การย้อมสีผ้าด้วยใบมังคุด การย้อมสีผ้าจากส่วนประกอบของต้นขิ้น การทำอาชีพทางการเกษตร การบอกเล่าประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น ศรัทธาและความเชื่อ ในมุมมองของคนในพื้นที่ ก่อให้เกิดโปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนมีส่วนร่วมภายใต้ทรัพยากรในท้องถิ่น อันก่อให้เกิดการสร้างงานและการกระจายรายได้ภายในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กมนวรรณ คงพรหม และคณะ. (2563). แนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีศึกษา: สวนเกษตรแบบผสมผสาน ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. *วารสารวิจัยราชภัฏธนบุรี รัชใช้สังคม*, 6(1), 49-64.
- กรกันยา สุขจันทร์. (2562). พฤติกรรมและทัศนคติของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. [การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2562). *การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร*.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว. (ม.ป.ป.). *คู่มือเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. <https://thaicomunitybasedtourismnetwork.wordpress.com/wp-content/uploads/2012/01/cbtnetworkhandbook.pdf>
- ณททัย มุขดีสุทธีวัฒน์. (2564). ความคาดหวังและการรับรู้ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมายังพื้นที่อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ [การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2557). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS* (พิมพ์ครั้งที่ 15). บิสซิเนสอาร์ แอนด์ ดี.
- บัณฑิต ผังนรินทร์ (2548). *เศรษฐศาสตร์จุลภาค*. ธรรมสาร.
- บุญญฤทธิ์ มหาวงศนันท์. (2560). *แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สูง บ้านสันติสุข-บ้านขุนกำลัง จังหวัดพะเยา* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยพะเยา.
- เพ็ญแข แสงแก้ว. (2541). *การวิจัยทางสังคมศาสตร์*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภาพิชญ์ หมิ่นละม้าย และคณะ. (2566). การรับรู้และความคาดหวังของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศูนย์เรียนรู้เกษตรผสมผสานบ้านเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง. *วารสารวิทยาศาสตร์เกษตรและการจัดการ*, 6(1), 97-104.

- สมจิตร ล้วนจำเจริญ. (2555). *การจัดการการตลาด*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครศรีธรรมราช. *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ. 2560-2564*. https://province.mots.go.th/ewtadmin/ewt/nakhonsi/download/article/article_20200427145138.pdf
- สำนักงานจังหวัดนครศรีธรรมราช. (2565). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ. 2565*. https://www.nakhonsithammarat.go.th/web_52/datacenter/detail.php?news_id=1035027
- อัยรินทร์ อนทร์โสภา และคณะ. (2565). ความพึงพอใจและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร: กรณีศึกษา ศูนย์การเรียนรู้สวนหลังบ้าน ตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. *วารสารวิทยาศาสตร์เกษตรและการจัดการ*, 5(3), 35-43.